Administrarea bunurilor bisericești în *Manualul de Pravilă Bisericească* al Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica

Ierom.Drd.
Iachint Vardianu

Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului (1850–1868), este cunoscut atât pentru viața duhovnicească deosebită, conformă întru totul principiilor Evangheliei, cât și pentru dragostea față de cultură și carte[1]. Primul volum de tipărirea căruia s-a îngrijit a fost *Rânduiala tunderii chipului monahicesc*, în anul 1842, la București, pe când era egumenul Mănăstirii Cernica. Câțiva ani mai târziu, după hirotonia și învestirea sa ca Episcop al Râmnicului, Noul Severin, a tipărit la Mitropolia Ungrovlahiei din București *Carte foarte folositoare de suflet* (1852), *Panihida, împreună cu litia mică* (1856) și *Pravoslavnica Mărturisire* (1859)[2]. Din 1860, Eparhia Râmnicului a avut propria tipografie, de sub teascurile căreia, în timpul păstoririi Sfântului Calinic au apărut *Carte de preoție, Aghiasmatarul* (1861), *Slujba Sfintei Învieri* (1861), *Tipicul bisericesc* (1861), *Datoriile preoților* (1861), *Carte foarte folositoare de suflet* (ediția a 11-a 1862), *Evanghelia* (1865), *Octoihul* (1865), *Învățătură către preoți și diaconi, adecă sfătuire cum trebuie să se poarte în slujba Sfintei Liturghii* (1865), *Jurământul preoților, Testamentul Sfântului*[3].

Mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei a realizat o *Pravilă*, varianta prescurtată a *Pravilei Mari* a lui Matei Basarab (*Îndreptarea Legii*, 1652), pe care a tipărit-o la București în două ediții, în 1852 și 1854. Cea de-a treia ediție a *Pravilei* mitropolitului Nifon a fost îngrijită de către Sfântul Episcop de la Râmnic și editată în tipografia eparhiei sale, în anul 1861. În preambulul cărții, Sfântul Calinic argumentează tipărirea *Pravilei* prin utilitatea ei tuturor preoților și protopopilor în activitatea lor din parohie.

Preotul profesor canonist Liviu Stan a denumit această Pravilă, *Pravila Sfântului Calinic*[4], atât datorită preocupării pentru retipărirea ei, cât și

1 În acest sens sunt edificatoare cuvintele din rândurile testamentului său: „N-am câștigat averi sau mișelii, numai sfinte cărți", Al. I. CIUREA, „Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, episcop al Râmnicului și Noului Severin (14 septembrie 1850 – 11 aprilie 1868)", în *Mitropolia Olteniei*, an XV (1963), nr. 9-10, p. 676.

2 Pr. Niculae ȘERBĂNESCU, „Sfântul Ierarh Calinic Episcopul Râmnicului – 11 aprilie 1868", în *Biserica Ortodoxă Română*, an LXXXVI, 1968, nr. 3-5, p. 379.

3 Pr. Laurențiu RĂDOI, „Un mare iubitor al cărții, Sfântul Calinic de la Cernica", în *Lucrarea duhovnicească și culturală a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului*, Editura Praxis a Arhiepiscopiei Râmnicului, Râmnicu-Vâlcea, 2015, p. 224.

4 Liviu STAN, „Pravila Sfântului Calinic. Un veac de la apariția ei", în *Mitropolia Olteniei*, an XIV, 1962, nr. 3-4, pp. 209-223.

pentru contribuţia personală în materia „Condicilor acturilor civile". Prin normele bisericeşti şi de drept comun prevăzute, *Pravila* Sfântului Calinic avea să îi ajute pe slujitorii altarelor în diferitele probleme de ordin social, pastoral, misionar, moral şi administrativ pe care aceştia sau enoriaşii lor le-ar fi întâmpinat în viaţa de zi cu zi.

Textul *Pravilei* cuprinde 112 file şi este împărţit în două cărţi. Cartea I este alcătuită din capitolul I, „Despre preoţi şi monahi" şi capitolul al II-lea, *Partea judecătorească*. Cartea a II-a cuprinde capitolul I, *Canoanele pentru căsnicie*, capitolul al II-lea, *Despre despărţiri*, capitolul al III-lea, *Urmări la pricinile de despărţire* şi capitolul al IV-lea, *Amestecarea sângelui*. La final sunt prezentate preoţilor câteva norme administrative referitoare la viaţa bisericească şi oficierea Sfintelor Taine.

În ceea ce priveşte **bunurile bisericeşti**, în *Pravila* Sfântului Calinic am identificat câteva norme care reglementează faptele şi actele cu privire la activitatea de dobândire, posesie, administrare şi înstrăinare a patrimoniului bisericesc.

În capitolul I, art. 6 „Despre stăpânirea averilor monastireşti", *Pravila* reglementează statutul patrimoniului mănăstiresc şi, implicit, bisericesc, stabilind normele de administrare a acestuia, în concordanţă cu prevederile canonice specifice.

Mai întâi, se defineşte conceptul de patrimoniu mănăstiresc care include totalitatea drepturilor patrimoniale asupra bunurilor mobile şi imobile aflate în proprietatea mănăstirii[5]. Astfel, sunt cuprinse atât bunurile sacre mobile şi imobile, consacrate exclusiv cultului, dar şi cele comune care prin ele însele sau prin exploatarea lor de către terţi, prin darea în folosinţă, arendare sau închiriere, aduc veniturile necesare susţinerii vieţii personalului monahal (bisericesc) şi desfăşurării activităţilor sociale şi culturale ale mănăstirii.

Dobândirea bunurilor bisericeşti

Ca formă de dobândire a bunurilor bisericeşti, este reglementată donaţia, actul săvârşit de o persoană în momentul în care se hotărăşte să intre în mănăstire pentru a începe viaţa călugărească. Această donaţie a bunurilor novicelui faţă de mănăstirea în care urmează să vieţuiască, este privită ca mijloc de adaos la patrimoniul bisericesc.

În *Pravilă* găsim un articol prin care se stabileşte modul în care va fi împărţită averea unui viitor călugăr, la mutarea sa în mănăstire[6]. Astfel, dacă

5 Cap. I, Art. 6, alin. (1), „Avere monastirească se socoteşte toate lucrurile mişcătoare şi nemişcătoare care sunt d(e)-a dreptul în stăpânirea monastirei şi care o împodobesc sau îi produc un venit oarecare", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediţie transliterată şi îngrijită de Dumitru-Codruţ Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului, Curtea de Argeş, 2010, p. 31.

6 „Omul ce se va face călugăr şi va muri şi feciori nu va fi avut, averea lui se ia de monastire, iar de va avea

acea persoană va fi având moștenitori (descendenți), averea se va împărți la numărul moștenitorilor plus o parte mănăstirii. În situația în care nu există moștenitori, întreaga avere va fi inclusă în patrimoniul mănăstiresc, la rândul ei aceasta obligându-se să asigure novicelui adăpost, căldură, mâncare, îmbrăcăminte și toate cele necesare traiului. Observăm că aceleași reglementări[7] întâlnim și în *Îndreptarea Legii* (*Pravila cea mare a lui Matei Basarab)*, codul de legi care s-a aplicat în Țara Românească începând cu 1652 și din care s-a extras textul *Pravilei* Sfântului Calinic.

Pravila mai amintește de două fapte ilicite, mijloace prin care clericii ar fi tentați să acționeze în vederea dobândirii de bunuri. Prima dintre ele, cea mai înfierată în toate textele canonice și normele pravilnice din istoria dreptului scris românesc este simonia[8], adică dobândirea harului de episcop, preot sau diacon, sau orice altă slujire bisericească prin plata în bani, bunuri sau prestare de servicii sau prin influența unei terțe persoane. Practica vinderii sau cumpărării harului dumnezeiesc și darului sacerdotal este pedepsită în *Pravilă* cu o dublă sancțiune: caterisire și oprirea de la împărtășirea cu Sfintele Taine pentru episcopul care s-a încumetat să-și pună mâinile în semn de hitoronie. Cel hirotonit în astfel de condiții necinstite este sancționat doar cu înlăturarea din cler, neputând fi vorba de o hirotonie validă dacă a fost condiționată de bani sau alte daruri[9].

---

feciori, să se împartă într-atâtea părți câți feciori are, oprind pe seamă - și o parte, ca unui fecior, cu care să trăiască până la sfârșitul vieții. De va muri însă fără diată partea cuvenită lui o moștenește acea monastire, iar ceea ce au luat feciorii lui rămâne ale lor", în D. D. Calinic, *Manual de Pravilă bisericească*, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 29.

7 Glava 132 „Un om, ce să va face călugăr și va muri și feciori nu va fi avut, atunce ce va avea ale lui cade-se să le ia mănăstirea. Iară de va avea feciori, să se împartă într-atâta părți câți feciori are; iar el încă să ia o parte ca a unui fecior și aceaia numai ca să trăiască până va fi. De aceea de va muri fără de zapis, partea aceea ce-au luat ca și un fecior moștenește acea mănăstirea; iar cele ce au luat feciorii lui, părțile lor rămân ale lor, iară mănăstirea n-are treabă cu dânsele nimic". Andrei RĂDULESCU (coordonator), *Îndreptarea legii 1652*, p. 153.

8 „Oricine se va face Episcop, preot, diacon sau va lua orice alt cin bisericesc, prin dare de bani, mulți sau puțini, aceluia să i se ia episcopia; și a arhiereului și a preotului sau diaconului chiar de va fi, așijderea și Arhiereul acela ce va fi făcut hirotonie, să ia aceeași osândă și nu numai să li se ia cinstea, dar însă să se și oprească de cuminecătură", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngrijită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 17.

9 Conform Canonului 29 Apostolic, „dacă vreun episcop presbiter sau diacon ar dobândi această vrednicie (demnitate) prin bani, să se caterisească și acela ce l-a hirotonit și să se taie cu totul din comuniune (Biserică), ca Simon Magul de către mine Petru"; Canonul 30 Apostolic: „dacă vreun episcop, folosind stăpânitori (dregători) lumești, s-ar face prin ei stăpân peste vreo biserică, să se caterisească și să se afurisească, de asemeni și toți părtașii (complicii) lui"; Canonul 4 Sinodul VII Ecumenic: „Dumnezeiescul Apostol Pavel vestitorul adevărului (propovăduitorul), așezând (rânduind) presbiterilor din Efes, sau mai degrabă întregului cin (corp) preoțesc (rânduială) asemenea unui canon, a grăit deschis astfel: „Argintul sau aurul sau haina nimănui nu am poftit; toate vi le-am arătat vouă, căci astfel ostenindu-vă se cade să veniți în ajutorul celor necredincioși, socotind voi că este mai fericit a da decât a lua" (*Faptele Apostolilor* XX, 33-35). Drept aceea, și învățându-ne de la acela, orânduim ca episcopul, născocind pentru câștig rușinos (născociri, pretexte) în pricini de păcate, să nu plănuiască nicidecum a cere aur, sau argint, sau altceva de la episcop, sau clericii, sau monahii cei care se află sub el (îi sunt supuși). Căci zice apostolul: „Nedrepții nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu" (I *Corinteni* VI, 9) și: „Nu sunt datori copiii să agonisească părinților, ci părinții copiilor" (II *Corinteni* II,14). Dacă, așadar, pentru stoarcerea aurului sau a vreunui alt soi sau pentru vreo patimă a sa, s-ar găsi cineva (dintre episcopi) oprind de la slujbă (liturghie) și afurisind pe vreunul dintre clericii supuși lui, sau închizând vreo cinstită (sfântă) biserică, spre a nu se săvârși în ea slujbele lui Dumnezeu, și trecând (întinzând) nebunia lui asupra (lucrului) celui nesimțitor, cu adevărat fără simțire fiind (acela), se va supune și

Nu doar bunurile materiale pot determina săvârșirea păcatului simoniei, ci și traficul de influență pentru obținerea unei demnități bisericești, haric sau administrative[10]. O astfel de abatere, care reprezintă o batjocorire a harului dumnezeiesc este sancționată de *Pravilă* prin caterisirea și oprirea de la Împărtășanie a episcopului care a săvârșit hirotonia, și oprirea de la Împărtășanie a celui care a mijlocit pe lângă episcop în favoarea candidatului.

Posesia bunurilor bisericești

Pravila Sfântului Calinic, tipărită la 1861, ca o anticipare a ceea ce avea să se întâmple cu bunurile Bisericii peste doar doi ani, odată cu abuzul

---

aceleiași pătimiri și se va și întoarce răutatea lui asupra capului său (*Psalm* VII, 16), ca un călcător al poruncii lui Dumnezeu și al rânduielilor apostolice. Căci și Petru, căpetenia (corifeul) dintâi al apostolilor, poruncește: „Păstoriți turma lui Dumnezeu cea întru a voastră (grijă), veghind asupra ei, și nu cu silnicie, ci cu tragere de inimă, după Dumnezeu; nu cu căutare de câștig rușinos, ci cu râvnă, nu ca și când ați fi stăpâni ai obștilor păstoriților), ci pildă făcându-vă turmei; și când se va arăta Arhipăstorul, primiți cununa cea nevestejită a măririi" (I *Petru* V, 2-4)"; Canonul 2 Sinodul IV Ecumenic: „Dacă vreun episcop ar săvârși hirotonia pentru bani și ar coborî între lucrurile de vânzare harul care nu se vinde, și ar hirotoni episcop ori horepiscop, ori presbiteri, ori diaconi, ori pe altcineva dintre aceia care se numără în cler, sau pentru bani ar înainta (ar institui, ar rândui) econom sau ecdic (apărător, avocat bisericesc) sau paramonar sau pe oricine din cler (din rândul slujbașilor bisericești) pentru câștig rușinos pe seama sa, cel dovedit că a făcut aceasta să se primejduiască în privința propriei sale trepte (spițe), iar cel hirotonit să nu aibă nici un folos din hirotonia sau înaintarea aceea din negoț; ci să fie străin de vrednicia sau de slujba pe care a dobândit-o prin bani. Iar dacă cineva s-ar vădi (ar apărea) ca mijlocitor în astfel de apucături (afaceri) rușinoase și nelegiuite (neîngăduite), să cadă și acesta din treapta sa, dacă ar fi cleric, iar dacă ar fi laic sau călugăr (trăind călugărește), să fie dat anatemei"; Canonul 5 Sinodul VII Ecumenic: „Păcat de moarte se consideră când oarecare păcătuind, rămân neîndreptați. Dar și mai rău decât aceasta este dacă se ridică cu cerbicie (încăpățânare) împotriva dreptei credințe și a adevărului, prețuind mai mult pe mamona decât supunerea față de Dumnezeu, și se împotrivesc rânduielilor lui canonice. În aceștia nu este Domnul Dumnezeu, de nu cumva smerindu-se își vor veni în fire (se vor trezi) din greșeala lor; căci trebuie ca aceștia să se apropie cu tot dinadinsul de Dumnezeu și cu inimă zdrobită să ceară lăsarea și iertarea acestui păcat și să nu se mândrească cu danie nelegiuită („Domnul e aproape de cei zdrobiți cu inima", *Psalm* XXXIII, 17). Drept aceea, cei ce se fălesc că au fost rânduiți în Biserică prin dare de aur (prin dăruirea aurului) și, punându-și nădejdea în acest obicei rău, care înstrăinează de Dumnezeu și de toată preoția și care, din această pricină, cu fața nerușinată și în gura mare (cu gura neacoperită), prin cuvinte ocărâtoare batjocoresc pe cei ce au fost aleși de către Duhul Sfânt, pentru bunătatea (virtutea) vieții lor și care au fost rânduiți (în Biserică) fără dare de aur, (atunci) mai întâi cei ce fac aceasta să ia treapta cea din urmă a cinului lor (a stării proprii). Iar dacă ar stărui (persevera), să fie îndreptați prin certare (epitimie). Iar dacă cineva s-ar vădi cândva făcând aceasta întru hirotonie (cu prilejul hirotoniei) să se urmeze după canonul apostolic, care zice: „Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon ar dobândi prin bani (demnitatea) această vrednicie, să se caterisească și acela, și cel ce l-a hirotonit și să se taie cu totul și din comuniune (biserică, împărtășire), ca Simon Magul de către mine Petru" (can. 29 ap.). Așijderea și după al doilea canon al cuvioșilor noștri părinți de la Calcedon, care zice: „Dacă vreun episcop ar săvârși hirotonie pentru bani și ar coborî între lucrurile de vânzare harul care nu se vinde, și ar hirotoni pentru bani episcop, ori horepiscop, ori presbiter, ori diacon, ori pe altcineva dintre aceia ce se numără în cler, sau pentru bani ar înainta (institui, rândui) econom sau ecdic (apărător, avocat) bisericesc, sau paramonar, sau pe oricine din canon (din catalogul slujbașilor bisericești), pentru câștig rușinos pe seama sa, cel dovedit că a făcut (întreprins) aceasta să se primejduiască în privința propriei sale trepte (spițe), iar cel hirotonit să nu aibă niciun folos din hirotonia sau înaintarea aceea din negoț, ci să fie străin de vrednicia sau de slujba pe care a dobândit-o prin bani. Iar dacă cineva s-ar vădi (ar apărea) ca mijlocitori în astfel de apucături (afaceri) rușinoase și nelegiuite, să cadă și acesta din treapta sa, dacă ar fi cleric, iar de ar fi laic sau călugăr, să se afurisească" (can. 2 sin. IV ec.)" în Dr. Nicodim MILAȘ, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, vol. I – II, trad. rom. de Uroș Kovincici și Dr. Nicolae Popovici, Arad, 1930–1936; Ioan N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, ediția a III-a de Sorin Joantă, Sibiu, 2005; *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Vol. I-III, *Canoanele Apostolice și Canoanele Sinoadelor Ecumenice*, ediție îngrijită și tradusă de Răzvan Perșa, Editura Basilica, București, 2018.

10 „Oricine va voi să se preoțească și va merge să puie a mijloci pe altul ca să vorbească Arhiereului, socotindu-l cu mare putere ca pentru frica lui să înduplece pe Arhiereul a-i da darul bisericii Arhieriei, sau preoției sau vreun rang, unuia ca acela să i se ia darul și să se afurisească, ba încă și câți au fost în sfatul lui", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 17.

asupra proprietății private a Bisericii susținut prin Legea secularizării averilor mănăstirești, promulgată de A.I.Cuza, prevede ca lăcașurile de cult și mănăstirile, consacrate prin sfințire și devenite bunuri sacre[11] să rămână nestrămutate. Articolul sancționează principiul imuabilității destinației unităților bisericești sfințite[12]. Astfel, biserica sau mănăstirea, după ceremonia de sfințire trebuie să își păstreze destinația de lăcașuri de cult, iar bunurile cu care acestea sunt înzestrate se vor supune legislației specifice mănăstirilor.

Administrarea bunurilor bisericești

Pravila menționează obligativitatea consemnării într-un registru al gestiunii bunurilor bisericești. Pentru această sarcină, chiriarhul împuternicește un iconom[13] care va răspunde în fața legii pentru buna îndeplinire a acestei responsabilități[14].

În ceea ce privește succesiunea episcopului, *Pravila* face distincție între bunurile care alcătuiesc patrimoniul Bisericii și care sunt administrate de episcop, și bunurile personale ale episcopului. Textul de lege permite episcopilor să dispună liber de bunurile lor, având posibilitatea să le transmită succesorilor sau altor persoane fizice sau juridice (morale), prin moștenire testamentară[15].

Înstrăinarea bunurilor bisericești

Pravila interzice înstrăinarea bunurilor mănăstirii. De la această regulă se putea face derogare în situații de necesitate și cu împlinirea anumitor condiții de fond și de formă[16], pentru a fi înstrăinate acele bunuri care nu produceau venituri. Starea de necesitate, condiție de fond, este reprezentată în textul de lege prin expresia fiind mănăstirea la o mare lipsă[17], ceea ce înseamnă că bunurile mănăstirii puteau fi vândute ori valorificate printr-o altă formă, doar urmărindu-se un interes de obște, pentru a se evita punerea în pericol a unui bun important, ori a vieții, integrității corporale sau sănătății unei persoane. Prin „mare lipsă" putem înțelege foamete, lipsa apei, boală sau molimă ori altceva care să necesite vinderea unui bun pentru ca prin banii obținuți din vânzare să se amâne sau să se evite o tragedie prin pierderea de vieți omenești sau punerea în pericol a altora.

O altă condiție de fond se cere prin expresia „având a cumpăra cu prețul acela un alt aca-

11 Bunurile sacre ale Bisericii au un regim juridic deosebit, fiind inalienabile, imprescriptibile și insesizabile, datorită rolului pe care acestea îl au în exercitarea cultului, ca expresie a dreptului la libertatea religioasă a persoanelor.

12 „Orice biserică consfințită odată și numită monastire după găsirea cu cale a Episcopului rămâne pentru totdeauna într-acea stare, și lucrurile sau averile ei se supun legilor hotărâte pentru monastiri", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 31.

13 Canonul 11 Sinodul VII ecumenic: „Fiindcă suntem datori să păzim toate dumnezeieștile canoane, trebuie să-l păstrăm cu orice chip nevătămat și pe acela care precizează că în fiecare Biserică să existe iconomi [...]", în Răzvan Perșa (traducător), *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, p. 353; Canonul 10 Sfântul Teofil „Să fie desemnat prin voința întregii preoțimi un alt iconom cu care să fie de acord și episcopul Apollon, pentru a întrebuința bunurile bisericești după trebuință", în Răzvan Perșa (traducător), *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. III, p. 208.

14 „Toată averea monastirei sau a Episcopiei să se înscrie într-o condică și să se dea în păstrarea iconomului orânduit, care va fi și răspunzător", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 31.

15 „Episcopul murind, rămasurile sale nu vor intra în averea Episcopiei, se va dispoza de dânsele a le da oricui va voi", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 31.

16 Alin. (1) „Nimeni să nu vânză din lucrurile monastirești ce produc vreun venit, iar din cele fără venit se pot vinde: a) fiind monastirea la o mare lipsă; b) având a cumpăra cu prețul acela un alt acaret mai folositor monastirei; c) mărturisindu-se și adeverindu-se acestea și de episcopul locului; d) aprobându-se apoi și de stăpânire", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 31.

17 *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 31.

ret[18] mai folositor monastirei"[19]. *Pravila* prevede ca în cazul înstrăinării unui bun bisericesc care nu face trebuință obștii monahale, să se achiziționeze un altul care să fie mai folositor activităților gospodărești specifice mănăstirii.

O primă condiție de formă este cea referitoare la obligația ca intenția de a vinde un bun mănăstiresc să fie argumentată și confirmată și de episcopul eparhiot. Din demnitatea sacerdotală cu care episcopul este învestit prin succesiunea apostolică, izvorăște marea responsabilitate a administrării eparhiei încredințate. Astfel, episcopul eparhiot are autoritatea deplină în toate treburile pastoral-misionare, social-filantropice și financiar-economice, specifice oricărei unități bisericești[20]. Această normă stă în deplină concordanță cu reglementările canonice, potrivit cărora episcopul este administratorul de drept al bunurilor bisericești[21]. Episcopul nu este doar conducătorul sufletesc și administrativ al eparhiei, ci și persoana responsabilă pentru modul în care sunt gestionate și administrate bunurile ecleziale și fondurile respectivei unități bisericești[22].

O altă condiție de formă, necesară pentru înstrăinarea unui bun bisericesc constă în aprobarea „stăpânirii" (Domnului). Orice act de vânzare a unui bun important aparținând unei mănăstiri avea nevoie de acordul scris din partea autorităților statului. Acest lucru era argumentat de faptul că domnitorii sau boierii, înalți dregători de stat, prin bunurile pe care le închinau așezămintelor bisericești, intenționau să le asigure atât existența, cât și buna desfășurare a activităților cultice, sociale, culturale și sanitare, după specificul fiecăruia[23]. În acest sens, amintim de Art. 79, *Birul*,

18 Acaret, *acareturi*, s. n. 1. Construcție auxiliară care ține de o gospodărie. 2. (La pl.) Unelte de gospodărie, mai ales agricole. Conform DEX, (coord.) Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, Editura Universul Enciclopedic, București 1998, p. 5.

19 *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 31.

20 „Episcopul va avea stăpânirea tuturor lucrurilor bisericești pe care le va chivernisi după trebuință și după legile întocmite pentru aceasta", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngriită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 31.

21 Canonul 38 Apostolic: „Episcopul să aibă purtarea de grijă a tuturor bunurilor bisericești și să le administreze ca și cum Dumnezeu l-ar supraveghea. Însă nu este permis să-și însușească ceva din acestea sau să dăruiască cele ale lui Dumnezeu propriilor rude. Iar dacă ele ar fi sărace, să li se ofere ca unor săraci, dar să nu vândă cele ale Bisericii sub pretextul acestora", în Răzvan Perșa (traducător), *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, *Canoanele Apostolice și Canoanele Sinoadelor Ecumenice*, Editura Basilica, București, 2018, p. 118. Canonul 39 Apostolic: „Preoții și diaconii să nu săvârșească nimic fără voința episcopului, căci acesta este cel căruia i s-a încredințat poporul Domnului și cel de la care va fi cerută socoteală pentru sufletele lor", în Răzvan Perșa (traducător), *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Vol. I, p. 118. Canonul 41 Apostolic: „Poruncim ca episcopul să aibă putere asupra bunurilor Bisericii, căci, dacă trebuie să i se încredințeze sufletele valoroase ale oamenilor, cu atât mai mult ar trebui să poruncească în privința banilor, ca toate să fie administrate după puterea sa și să fie oferite nevoiașilor prin preoții și diaconii cu frica lui Dumnezeu și cu toată evlavia. Dar dacă ar avea nevoie, atunci ca să se împărtășească și el de cele de care are nevoie pentru necesitățile sale constrângătoare și pentru cele ale fraților primiți ca oaspeți, ca aceștia să nu fie în niciun fel lipsiți. Căci legea lui Dumnezeu a rânduit ca cei care stau la altar să se hrănească de la altar, fiindcă nici soldatul nu poartă arme împotriva dușmanilor din soldele proprii", în Răzvan Perșa (traducător), *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, pp. 119-120. Canonul 8 Sinodul IV ecumenic: „Clericii așezămintelor pentru săraci ai mănăstirilor și ai altarelor martirilor să rămână sub autoritatea episcopilor din fiecare oraș, conform tradiției Sfinților Părinți, și să nu se răzvrătească din îngânfare împotriva propriului episcop. Iar cei ce îndrăznesc să încalce o asemenea dispoziție, în orice chip cu putință, și nu se subordonează propriului episcop, dacă aceștia ar fi clerici, atunci să fie supuși pedepselor canoanelor, iar dacă sunt monahi sau laici, să fie excomunicați", în Răzvan Perșa (traducător), *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, p. 220. Canonul 31 Trulan: „Clericii care liturghisesc sau botează în capele private care se află în interiorul unor case, hotărâm să facă aceasta cu voia episcopului locului. Așadar, dacă un cleric nu va păzi acest lucru, să fie caterisit", în Răzvan Perșa (traducător), Canoanele Bisericii Ortodoxe, Vol. I, p. 289. Canonul 24 Antiohia: „Bunurile Bisericii trebuie să fie bine păstrate pentru Biserică și să fie păzite cu toată îngrijirea, cu conștiință bună și cu credință în Dumnezeu, purtătorul de griji și Judecătorul tuturor. Și se cuvine ca acestea să fie administrate cu judecata și autoritatea episcopului, căruia i-a fost încredințat întregul popor și sufletele celor din adunare. Însă bunurile care aparțin Bisericii să fie evidente și să fie cu voința preoților și a diaconilor dimprejurul lui, ca aceștia să știe și să nu le fie niciodată necunoscute cele ce sunt ale Bisericii și să nu le fie ascuns nimic [...]", în Răzvan Perșa (traducător), *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. II, p. 77.

22 Canonul 33 Cartagina: „[...] De aceea dacă nu există vreo necesitate, nu este permis niciunui episcop să abuzeze de vreun bun din inscripția registrului bisericesc", în Răzvan Perșa (traducător), *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. II, pp. 153-154.

23 Art. 80: „Aceste îndatoriri ale mitropoliei, ale episcopiilor și ale mănăstirilor nu jignesc nicicum proprietarii, fiindcă mănăstirile înadins sunt înzăstrate cu averi atât naționale cât și particulare pentru împlinirea bunelor fapte plăcute lui Dumnezeu și de obște folositoare, întocmai după vrednicul de pomenire, creștinescul scop al ziditori-

din *Regulamentele Organice* (1831–1832), care prevede exceptarea de la plata impozitului către stat a așezămintelor monahale și episcopale datorită activităților social-filantropice pe care le desfășoară în beneficiul societății, prin finanțarea unor spitale, școli și centre culturale, dar și prin asigurarea salariilor personalului care deservește aceste instituții[24].

Orice act de vânzare a unui imobil mănăstiresc încheiat cu încălcarea celor patru condiții impuse de *Pravilă* este supus nulității absolute, considerându-se că bunul nu a fost niciun moment înstrăinat[25].

Deși activitatea administrării bunurilor bisericești este reglementată în *Manualul de Pravilă Bisericească* doar prin câteva articole, repere generale și principii de drept prin care se trasează regimul juridic deosebit pe care îl au bunurile Bisericii, totuși Sfântul Ierarh Calinic a manifestat o deosebită grijă față de patrimoniul Bisericii. Această remarcă reiese, în primul rând din obiceiul marelui ierarh, încă din vremea egumeniei la Mănăstirea Cernica, de a iscăli și însemna cărțile din biblioteca personală cu textul: „Din al Mănăstirii Cernica este, a nu se înstrăina"[26]. Acest fapt atestă iubirea Sfântului Calinic pentru carte, pentru bunurile mănăstirii în care a viețuit, dar îndeosebi pentru patrimoniul Bisericii.

În concluzie, cele câteva reglementări cuprinse în Pravila Sfântului Calinic exprimă, în primul rând, importanța patrimoniului bisericesc la susținerea activității preoților și monahilor în rândul credincioșilor, ca lumini ale Evangheliei lui Hristos în lume și repere morale, culturale și de justiție în societate, ca scop imediat al Bisericii Ortodoxe. În al doilea rând, textul de lege reflectă continuitatea tradiției apostolice și patristice în Biserica Ortodoxă de pe teritoriul țării noastre în veacul al XIX-lea, în ceea ce privește legislația nomocanonică bizantină moștenită și adaptată realităților sociale ale poporului român. Nu în ultimul rând, înțelegem regimul juridic deosebit al bunurilor Bisericii, pe care legiuitorii l-au apărat de-a lungul istoriei dreptului românesc scris, datorită importanței pe care patrimoniul eclezial îl are în exercitarea românilor a dreptului la libertatea religioasă.

---

lor și a înzestrătorilor acelor sfinte lăcașe". Pauș NEGULESCU și George ALEXIANU (coordonatori), *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, vol I, p. 192.

24 „Partea din veniturile de toate moșiile, acareturile mănăstirești, atât a celor ce atârnă de la scaunele Mitropoliei și a episcopilor Moldovei, precum Slatina, Râșca și celelalte, cât și a celor ce sunt închinate la mănăstirile străine, precum Golia, Galata, Triisfetitele și celelalte, vor fi scutite de aceste dări. Sf. Spiridon, care ține spitalul, mănăstirile Neamțul, Săcul, Văraticul, Agapia și Florești, unde sunt așezate și să țin soboare de calugări și de călugărițe, asemenea și Mănăstirea Socola, hotarâtă pentru așezarea seminarului. Însă în privirea îndămănării Mănăstirii Neamțului, aceasta va ține cu a sa cheltuială, în Târgul Neamțului, un spital pentru treizeci de bolnavi parte bărbătească și femeiască, în care spital va avea tot cu a sa cheltuială, un doftor, un spițări și toate cele trebuincioase, după reglulamentul ce să va face de obște, pentru toate spitalurile țării" în Pauș NEGULESCU și George ALEXIANU (coordonatori), *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, vol I, p. 192.

25 „Ori Episcop, ori Egumen înstreinând cuiva, împotriva legiuirei de mai sus, din pământul moșiilor sau al țarinilor monastirei, fără tărie se va socoti acea înstrăinare", în *Manual de Pravilă bisericească*, D. D. Calinic, Ediție transliterată și îngrijită de Dumitru-Codruț Scurtu, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2010, p. 31.

26 Gherasim Cristea, *Un sfânt printre oameni*, Râmnicu-Vâlcea, 1996, p. 676.